

Approches de la prison is een boek met bijdragen van verschillende auteurs. Vooral de Franse situatie komt aan bod, maar in sommige hoofdstukken is het referentiekader, zoals we gemeld hebben, breder. Het boek is de moeite waard om te lezen. Het bevat veel informatief materiaal. Tevens zijn er lezenswaardige en originele benaderingen van verschillende aspecten uit het gevangeniswezen. De interactionistische benadering en relatienetwerken krijgen veel aandacht. Een andere rode draad zijn de mogelijkheden en het belang van de detentieperiode. Meerdere auteurs hameren op het eenzijdig gericht zijn op veiligheid. Ook de functie van de straf als slechts een van de mogelijke, maar zwaar ingrijpende reacties op maatschappelijke problemen komt aan bod. Ruime aandacht is ook te vinden voor de rechtspositie van de gedetineerden. Voor personen die in het penitentiair milieu werkzaam zijn biedt het boek nieuwe denkkaders. Het boek schetst de gevangeniswereld niet volledig. Het had die bedoeling niet, en het hoefde ook niet. Wat er over de verschillende thema's te lezen staat, is al meer dan de moeite waard. FAUGERON eindigt haar inleiding met '*si ces quelques réflexions auront permis d'avancer la construction d'une théorie de l'enfermement carcéral, le séminaire aura atteint son but*'. Het boek is daar m.i. zeker (ook) in geslaagd.

J. VANACKER

Mr. F.W. BLEICHRODT, *Onder voorwaarde*, Deventer, Gouda Quint, 1996, 329 p.

In de Nederlandse reeks 'Facetten van strafrechtspleging' verscheen als nummer 12 het proefschrift dat Mr. BLEICHRODT in december 1996 verdedigde aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen. Het draagt de titel 'Onder voorwaarde' met als ondertitel 'Een onderzoek naar de voorwaardelijke veroordeling en andere voorwaardelijke modaliteiten' en behelst een studie van de voorwaardelijke modaliteiten van strafrechtelijke sancties.

De meeste aandacht, nl. deel I van het boek, gaat daarbij naar de voorwaardelijke veroordeling (VV) die in 1915 in het Nederlands Strafrecht werd opgenomen en toen een compromis was tussen de Angelsaksische 'probation', waarbij de betrokkene onder toezicht werd gesteld en aan bijzondere voorwaarden werd gebonden, en de Frans-Belgische¹ variant van de VV, waarbij een straf werd uitgesproken die kon worden ten uitvoer gelegd als de veroordeelde nieuwe strafbare feiten pleegde. Sindsdien werd de wet nog wel gewijzigd op grond van praktische overwegingen, maar het principe bleef buiten discussie: de VV beoogt het gedrag van de veroordeelde positief te beïnvloeden en de toepassing van de vrijheidsstraf terug te dringen door gedragsvoorwaarden in de plaats te stellen van opsluiting.

Sinds de Wet van 1964 is het uitstel van de veroordeling, al dan niet gekoppeld aan probatievoorwaarden, het Belgische equivalent van de Nederlandse VV, waarbij

1. In België werd de VV samen met de VI door toenmalig Minister van Justitie LEJEUNE in 1888 in ons strafstelsel geïntroduceerd.

de terminologie in ons land correcter is: inderdaad is de veroordeling op zich in het geheel niet voorwaardelijk...

In zijn analyse van het karakter van de VV besluit de auteur dat zij wel degelijk een straf is waarbij de individuele preventie als een der strafdoelen wordt in aanmerking genomen, maar dat zij een eigen structuur heeft waarin zij verschilt van andere vormen van afdoening.

In de hoofdstukken 3 tot en met 7 komt het positief recht inzake de VV aan bod: de regels inzake toepassing; de voorwaarden; proeftijd en kennisgeving van de voorwaardelijke veroordeling; toezicht en hulp en steun en tenslotte aanpassing en tenuitvoerlegging. De auteur laat daarbij niet na wetswijzigingen voor te stellen waar dat zijns inziens nodig of nuttig is: tekortkomingen die gebleken zijn in de dagelijkse praktijk; actualisering; ...

Deel II handelt over de andere voorwaardelijke modaliteiten dan de VV en zo komen vooral de voorwaardelijke invrijheidstelling (VI), maar ook het voorwaardelijk sepot, de schorsing van de voorlopige hechtenis, de terbeschikkingstelling met voorwaarden, de voorwaardelijke gratie naast nog enkele andere aan de orde.

De analyse van het stelsel van de VI (hfdst. 8) en zijn pleidooi voor de herinvoering van het voorwaardelijk karakter van de invrijheidstelling (hfdst. 12) zijn, gelet op de actualiteit van de VI in ons land nu de parlementaire bespreking van de wetsontwerpen volop aan de gang is, uitermate interessant. In Nederland verloor voor wat de volwassenen betreft de VI in 1986 haar voorwaardelijk karakter en werd ze vervangen door de vervroegde invrijheidstelling. Zulks was volgens de auteur te wijten aan de standaard toepassing van bijzondere voorwaarden; de eigen koers van de reclassering en van het Hof van Arnhem (waar de gedetineerde sinds 1975 bij een penitentiaire kamer in beroep kon gaan tegen het uitblijven van bepaalde beslissingen inzake VI); de steeds meer frequente verlening van VI; het ontbreken van een doeltreffend toezicht en vooral de gebrekkige samenwerking van de verschillende instanties. Het Nederlands stelsel van de vervroegde invrijheidstelling, dat een quasi automatisch vervroegd vrijgaan behelst na het ondergaan hebben van een deel van de uitgesproken straf, is nog slechts aan te merken als een correctie op de straftoemeting en de gedachte dat een voortijdig ontslag dienstbaar kan worden gemaakt aan de maatschappelijke integratie van de veroordeelde speelt daarbij geen enkele rol. Mr. BLEICHRODT neemt duidelijk stelling tegen deze ontwikkeling.

Voor wat de overige voorwaardelijke modaliteiten aangaat (hfdst. 9) concludeert de auteur dat de verhouding tussen de verschillende voorwaardelijke modaliteiten onderling en tussen de voorwaardelijke en de onvoorwaardelijke modaliteiten in verschillende opzichten aan helderheid begint te verliezen en formuleert hij voorstellen om aan deze ongewenste ontwikkeling een halt toe te roepen.

In deel III komen de huidige en de wenselijke plaats van de voorwaardelijke modaliteiten in het strafstelsel aan bod.

Vooreerst (hfdst. 10) wordt ingegaan op de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf, die volgens hem wezenlijk wordt gekenmerkt door de vrijheidsontneming. Naast de voorwaardelijke en onvoorwaardelijke vrijheidsstraf en de zelfstandige taakstraf, pleit de auteur ervoor een semi-voorwaardelijke modaliteit van de vrijheidsstraf toe te voegen aan het sanctiepakket die wij in ons land in de praktijk reeds kennen

onder de namen beperkte hechtenis en halve vrijheid. Het is evenwel de rechter die bij korte vrijheidsstraffen bepaalt dat deze in die semi-voorwaardelijke vorm worden gegoten en die voor wat het laatste deel van langere vrijheidsstraffen betreft de administratie daartoe machtiging kan verstrekken. Deze keuze voor de rechter is m.i. de juiste, waarbij ik het in het midden laat of dit bij de straftoemeting reeds dient te gebeuren, dan wel of er in de loop van het parcours een (penitentiair) rechter tussenkomt.

In hoofdstuk 11 onderzoekt de auteur de plaats van de VV in een veranderend sanctiestelsel. Hij komt tot de slotsom dat zij, ofschoon kwantitatief en kwalitatief nog steeds belangrijk, haar centrale plaats als middel om de onvoorwaardelijke straf te vervangen heeft verloren. Hij betreurt dat de ontwikkeling van alternatieve sancties in het algemeen los wordt gezien van de VV en biedt argumenten die pleiten voor een verdergaande integratie waarvoor hij dan ook voorstellen formuleert.

Ik ben het hiermee niet geheel eens en ben eerder voorstander van een veelzijdig maar tegelijk consistent sanctiestelsel dat de rechter toelaat om die straf op te leggen die voor het concrete geval het meest aangewezen is gelet op de te verwachten effecten van die straf. Zo zie ik een duidelijk onderscheid tussen een taakstraf die wordt opgelegd in het breder kader van een probatie en diezelfde straf die als autonome straf wordt opgelegd. Als bij de veroordeelde het bewustzijn aanwezig is van een plicht tot herstel t.a.v. de maatschappij dan kan in heel wat gevallen de inherente vrijheidsbeperking van de taakstraf op zich volstaan; in andere gevallen biedt de probatie mogelijkheden om naast de taakstraf een proeftijd of bijkomende gedragsbeïnvloedende voorwaarden op te leggen.

In het laatste hoofdstuk 12 pleit Mr. BLEICHRODT voor het herstel van het voorwaardelijk karakter van de invrijheidstelling en stelt hij een gedifferentieerd stelsel van de VI voor. Voor langer gestraften die in een semi-voorwaardelijke modaliteit zijn geplaatst zou de VI nagenoeg automatisch worden toegekend; t.a.v. de overige gedetineerden moet een meer geïndividualiseerd beleid worden gevoerd met bredere mogelijkheden tot weigering waarbij de gedetineerde dan een beroepsmogelijkheid heeft bij de penitentiaire kamer van het Arnhemse hof.

Doorheen het gehele werk kan men vaststellen dat de auteur het streven naar een positieve gedragsbeïnvloeding door het opleggen van aangepaste voorwaarden aan wie de norm heeft overschreden genegen is.

Maar hij stelt vast dat die voorwaardelijke modaliteiten op heel wat plaatsen in het strafrecht voorkomen en dat zowel met een proceduraal karakter (b.v. in het kader van de voorlopige hechtenis) als met een sanctionerend karakter, waarbij de onderlinge verhouding tussen de voorwaardelijke modaliteiten en tussen de voorwaardelijke en onvoorwaardelijke modaliteiten om allerlei redenen minder helder geworden zijn. Herhaaldelijk pleit hij ervoor waar mogelijk die verhoudingen terug uit te klaren en de onderlinge samenhang te herstellen.

Deze problematiek is ook in ons land geen onbekende en ook hier is er nood aan een duidelijk onderscheid tussen de verschillende modaliteiten zonder dat daarbij 'de grootste gemene deler' verloren mag gaan.

Voor wie weinig of niet vertrouwd is met het Nederlands strafsysteem is het doornemen van het boek geen gemakkelijke opgave. Inderdaad, de auteur gaat veelal

uit van het geldend recht waarbij een voorkennis van de materie onontbeerlijk blijkt. Deze moeilijkheid is bijvoorbeeld eminent aanwezig als hij voorstellen tot verbetering formuleert.

Doorheen de teksten echter stoot de lezer dan telkens opnieuw op analyses die de Nederlandse situatie overstijgen en die ook in ons land aan de orde zijn. De grondigheid waarmee Mr. BLEICHRODT te werk is gegaan en de rijkdom aan ideeën maken dat er heel wat stof tot nadenken wordt geboden. Deze winnen nog aan belang voor de Belgische lezer gelet op de schokkende gebeurtenissen in verband met de verdwenen en vermoorde meisjes; op bepaalde delen van het verslag van het parlementair onderzoek naar de wijze waarop het onderzoek door politie en gerecht in de zaak 'Dutroux-Nihoul en consorten' werd gevoerd; op de door de Minister van Justitie geformuleerde beleidsintenties in de oriëntatienota 'Strafbeleid en Gevangenisbeleid' en op een aantal initiatieven die ondertussen zijn genomen of op stapel staan.

Keren we hierbij even terug naar de VI en de wetsontwerpen die thans in het parlement worden bediscussieerd. Over de grondslag van de VI stelt de auteur bijvoorbeeld: 'De na verloop van tijd afgenomen strafbehoefte is een noodzakelijke voorwaarde voor toepassing van het op speciale preventie gerichte instituut. Daarbij wordt uitgegaan van een vereniging van strafdoelen, waarbij door de helende werking van de tijd juist aan het einde van het strafrechtelijk traject meer ruimte ontstaat voor een speciaal-preventief georiënteerde verzachting van de sanctionering. VI komt in een dergelijk systeem eerst ter sprake indien andere strafrechtelijke doeleinden op de achtergrond zijn geraakt. Daarmee wordt aanvaard dat – in een vermoedelijk uitzonderlijk geval – de duurzaamheid van de schok die een delict heeft toegebracht aan de rechtsorde een contra-indicatie kan zijn voor VI, ongeacht goede prognoses t.a.v. het gedrag van de veroordeelde. Dat wil overigens niet zeggen dat VI categorisch dient te worden onthouden aan daders van zeer ernstige strafbare feiten. Het betekent wel dat de toepassing van VI niet uitsluitend door overwegingen van reclassering kan worden bepaald. Bij de vormgeving van een stelsel van VI spelen voorts ongelijksoortige en vaak met elkaar botsende overwegingen een rol'.

De VI krijgt hier m.i. een treffende theoretische fundering zonder dat de noodzakelijke nuancering verloren gaat. De onmogelijkheid om in uitzonderlijke omstandigheden bepaalde veroordeelden uit te sluiten van een VI komt hier tot zijn recht.²

Over de voorwaarden bij de VV geeft de auteur grenzen aan van de rechterlijke vrijheid tot het stellen van bijzondere voorwaarden die grotendeels ook gelden voor de VI. Ze moeten in een redelijke verhouding staan tot het legitieme doel dat ermee wordt nagestreefd; ze moeten afgestemd zijn op de persoonlijke omstandigheden van de veroordeelde; de naleving van de voorwaarde mag niet afhankelijk zijn van het ingrijpen van derden; maar ook bepaalde grondrechten zoals vastgelegd in de grondwet of in verdragen (b.v. vrijheid van godsdienst of levensovertuiging te belijden) kunnen niet ingeperkt worden; ...

2. Die onmogelijkheid brengt anderzijds voor de administratie de opdracht mee om samen met de veroordeelde een haalbare en leefbare 'overlevingsstrategie' uit te werken.

Inzake het delicate probleem van de rapportage in het kader van de controle en het toezicht, stelt hij dat de hulpverlening aan de veroordeelde en de dienstverlening aan justitie geen onverenigbare tegenpolen zijn, maar dat het spanningsveld inherent is aan het reclasseringswerk waartussen in de praktijk een aanvaardbaar evenwicht moet worden gevonden. Daarbij moet niet alleen de reclassering een evenwicht vinden tussen hulpverlening en controle; ook de justitiële autoriteiten zullen zich in de samenwerking met de reclassering bewust moeten zijn van dit spanningsveld. De auteur stelt daarbij dat, om te voorkomen dat het toezicht wordt gefrustreerd doordat derden weigeren informatie te verstrekken, zou kunnen worden overwogen een inlichtingen- en inzageplicht in het wetboek op te nemen...

Kortom, het werk van Mr. BLEICHRODT bevat heel wat ideeën die de discussie over de voorwaardelijke modaliteiten van de strafrechtelijke sancties stofferen en stimuleren; waarbij hij zelf duidelijke standpunten inneemt. Voor wie het Nederlands strafstelsel echter niet zo goed kent, maakt de opbouw van het werk en meer bepaald het door elkaar lopen van wat specifiek is voor de Nederlandse situatie en de meer algemene beschouwingen, de lectuur van het boek niet bepaald gemakkelijk. Maar aangenomen mag worden dat het prioritaire doelpubliek wel degelijk onze Noorderburen zijn...

Freddy PIETERS
Brussel, 15 mei 1997

VAN EECKE, P., *Criminaliteit in Cyberspace, Misdrijven, hun opsporing en vervolging op de informatiesnelweg*, Gent, Mys & Breesch, 1997, 121 p.

Is er wat aan de hand als de Minister van Justitie het voorwoord schrijft bij een monografie? Ergens wel toch. Minister Stefaan DE CLERCK was zonder enige twijfel de geschiedenis ingegaan als de pionier van de cyberregulering, ware er niet de bruukse agendawijziging. In zijn voorwoord bij *Criminaliteit in Cyberspace* schetst hij enkele juridische uitdagingen van de informatiemaatschappij en koppelt daaraan uitspraken over zijn toekomstig beleid terzake. Het onderzoeksrapport van Patrick VAN EECKE dat mede dit beleid wetenschappelijk voorbereidt, was al enige tijd beschikbaar, maar krijgt door deze uitgave een betere verdeling. Na een korte terminologische bewegwijzering, volgt een luik materieel strafrecht en een luik formeel strafrecht. Eerstgenoemd luik gaat nader in op de delictuele handelingen die via het Internet gesteld kunnen worden. Bedoeld worden ondermeer illegale pornografieverspreiding, racisme, aanranding van de eer en goede naam, aanzetten tot crimineel gedrag, etc. Onder elke gekende laakbare Internethandeling, plakt de auteur de relevante (bestaande) strafbepalingen en onderzoekt of deze bij de toepassing op de Internetomgeving enige problemen oproepen. Meestal is dit niet het geval. Opvallend is de wijze waarop de auteur van het Internetfenomeen gebruik maakt om de omzetting te bepleiten in het interne recht van internationale aanbevelingen tot strafbaarstelling van ondermeer hacking en telematicamanipulatie (Hierover uitvoerig: GUTWIRTH, S., *Waarheidsaanspraken in recht en wetenschap (met bijzondere illustraties*